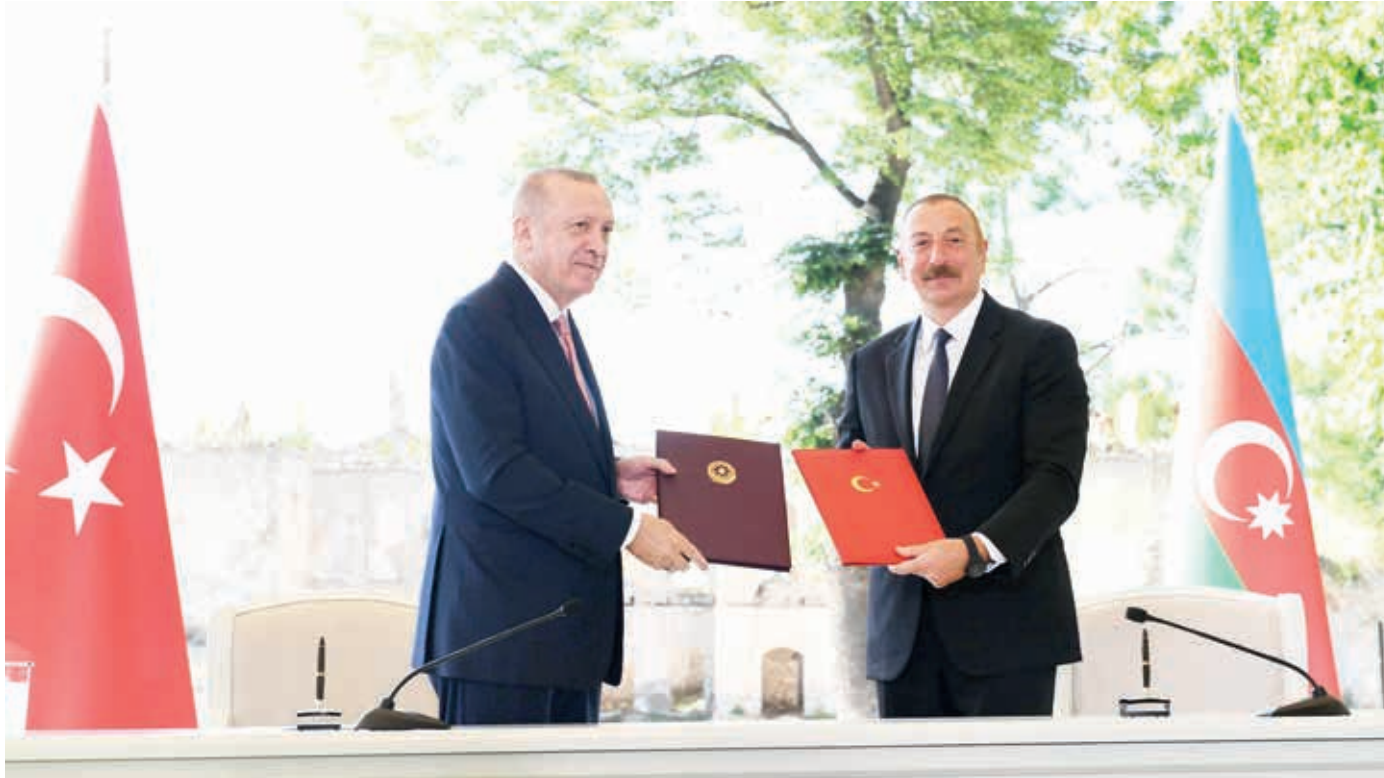

Sarsılmaz birliyin tarixi zəfərləri

*Azərbaycan–Türkiyə müttəfiqliyinin
Şuşa hədəfləri Vaşinqtonda gerçəkləşdi*

İki gün bundan əvvəl Bakıda keçirilən yüksək səviyyəli görüş diplomatik protokolun tələbi deyildi. Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramovun Türkiyənin xarici işlər nazirinin müavini Ayşe Berris Ekincini qəbul etməsi Vaşinqton sülh sammitində qazanılmış tarixi zəfərin regional arxitektura tətbiqinin və Şuşa Bəyannaməsinin strateji dərinliyinin praktiki təzahürü idi. Həmin görüş Ankara–Bakı strateji oxunun regional gələcəyi aktiv şəkildə formalaşdıran aparıcı subyekt olduğunu bütün dünyaya nümayiş etdirdi.

Prosesin əsas təməlini Şuşa Bəyannaməsinin fəlsəfəsi təşkil edir. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtında imzalanmış sənəd münasibətləri müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəldən hüquqi çərçivə olmaqla yanaşı, həm də ortaq sivilizasiya kodları üzərində qurulmuş sarsılmaz iradənin manifestidir. Bəyannamənin hərbi-siyasi əməkdaşlığı, xüsusən xarici təhdidlərə qarşı ortaq fəaliyyəti nəzərdə tutan müddəaları Vaşinqton zəfərinə gedən yolun strateji təminatını formalaşdırdı. Məhz Türkiyənin qardaş dəstəyinin hüquqi və siyasi müstəvidə təsbit edilməsi Azərbaycanın diplomatik masada mövqelərini əhəmiyyətli şəkildə gücləndirən, rəqiblərin manevr imkanlarını məhdudlaşdıran əsas amilə çevrildi. Vaşinqtonda əldə edilmiş nailiyyətlər Şuşada qoyulmuş təməllər olmadan təəvvürə gətirilə bilməz. Bakıdakı müzakirələr zamanı Şuşa Bəyannaməsinin qardaşlıq və

müddəalarının tam icrasına nəzarət və Ermənistan tərəfindən hər hansı revanşist cəhdin qarşısının alınması üçün atılacaq sinxron addımların müəyyənləşdirilməsi baxımından müstəsna əhəmiyyət kəsb edirdi.

Görüşün gündəliyi iki dövlətin müttəfiqlik münasibətlərinin çoxşaxəli təbiətini ortaya qoydu. Dövlət liderlərinin təlimatları əsasında siyasi və təhlükəsizlik məsələləri ilə yanaşı, iqtisadi, ticarət, enerji, nəqliyyat və kommunikasiya sahələrində əməkdaşlığın gücləndirilməsi məsələləri müzakirə sferasına daxil edildi. Bu, Şuşa Bəyannaməsinin və Vaşinqton zəfərinin yaratdığı əlverişli şəraitdən iqtisadi-ticari dividendlər əldə etmək, sülhü dayanıqlı tərəqqi ilə möhkəmləndirmək strateji xəttinin təzahürüdür. Söhbət, sadəcə, mövcud layihələrin, məsələn, Avropanın enerji təhlükəsizliyində həlledici rol oynayan Cənub Qaz Dəhlizinin genişləndirilməsindən getmir. Proses həm də Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) açılması ilə reallaşacaq Orta Dəhlizin tam potensialının işə salınmasından, Türk dünyasını bir-birinə bağlayan polad magistralların və kommunikasiya xətlərinin çəkilməsindən, Avrasiyanın nəqliyyat və ticarət xəritəsini yenidən cizmaqdan gəlir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə aparılan bərpa-quruculuq işlərində Türkiyə şirkətlərinin fəal iştirakı, müdafiə sənayesi sahəsində qurulan birgə müəssisələr, texnoloji transferlər müttəfiqliyin iqtisadi dayaqlarının nə qədər möhkəm olduğunu göstərir.

Müzakirələrdə Azərbaycan və Türkiyənin çoxtərəfli platformalarda, xüsusən ailə ocağı hesab edilən Türk Dövlətləri Təşki-

Ekspert rəyi

Fərhad MƏMMƏDOV,
politoloq

Azərbaycan–Türkiyə ənənəvi siyasi məsləhətləşmələri iki qardaş ölkə arasındakı münasibətlərin dərinləşməsinin və yeni keyfiyyət mərhələsinə qədəm qoymasının bariz göstəricisidir. Türkiyə xarici işlər nazirinin müavininin Azərbaycana səfəri münasibətlərin davamlı inkişafının, qarşılıqlı etimad və strateji əməkdaşlığın təzahürüdür. 44 günlük müharibədən sonra regionda yaranan yeni reallıqların əsas dayaqlarından biri məhz Azərbaycan–Türkiyə birliyi. Bu müttəfiqlik Cənubi Qafqazda sülhün və təhlükəsizliyin təmin olunmasında həlledici rol oynayır, regiondakı dəyişikliklərin istiqamətini müəyyənləşdirir.

Azərbaycan–Türkiyə əməkdaşlığı, həmçinin regionu geosiyasi mübarizə meydanına çevirmək istəyən qüvvələrin planlarını puça çıxardı. Şuşa Bəyannaməsi ilə təsdiqlənmiş müttəfiqlik Ermənistan–Azərbaycan sülh prosesi və Ermənistan–Türkiyə münasibətlərinin normallaşması istiqamətində də mühüm

latında (TDT) birgə söylərinin təqdirəlayiq hesab edilməsi Ankara–Bakı xəttinin daha geniş coğrafiyaya təsir imkanlarının təhlilidir. Bu il Qəbələdə keçirilmiş sammit TDT-nin artıq mədəni-mənəvi birlikdən geosiyasi və təhlükəsizlik məsələlərində ortaq mövqe sərgiləyən təsirli quruma transformasiyasını rəsmiləşdirdi. Azər-

baycanın Cənubi Qafqazda əldə etdiyi zəfər Türk dünyasının kollektiv gücünün və həmrəyliyinə nələyə qadir olduğunu parlaq nümunəsinə çevrildi. Bakıdakı görüşdə TDT-nin daha da gücləndirilməsi istiqamətindəki əminlik gələcəkdə Mərkəzi Asiyadan Avropaya qədər uzanan geniş coğrafiyada sabitliyin və təhlükəsizliyin təminatında Türk dövlətlərinin artan roluna inamı ifadə edir.

Görüşün üfüqləri təkcə yaxın coğrafiya ilə məhdudlaşmadı. Yaxın Şərq, Qəzza, Suriya və Afrika qitəsindəki proseslər ətrafında fikir mübadiləsinin aparılması Azərbaycan–Türkiyə müttəfiqliyinin global proseslərə biganə qalmadığını, beynəlxalq sülh və sabitliyə töhfə vermək məsuliyyətini dərk etdiyini göstərir. Bu, iki dövlətin xarici siyasət koordinasiyasının miqyasını və onların beynəlxalq münasibətlər sisteminə artan çəkisini əks etdirən mühüm göstəricidir. Bu, o deməkdir ki, liderlər səviyyəsində müəyyənləşən strateji hədəflər diplomatik korpuslar səviyyəsində operativ və detallı şəkildə fəaliyyət planlarına çevrilir.

27 oktyabr görüşü Ankara–Bakı müttəfiqliyinin yeni tarixi mərhələdəki strateji hədəflərini və fəaliyyət prinsiplərini aydın şəkildə ortaya qoydu. Şuşa Bəyannaməsinin yaratdığı sarsılmaz təməl üzərində Vaşinqton zəfərinin açdığı yeni imkanlar sayəsində Azərbaycan və Türkiyə təkcə Cənubi Qafqazda sülhün və təhlükəsizliyin qarantı kimi çıxış etmir, eyni zamanda bütün Avrasiya məkanında yeni əməkdaş-

Ekspert rəyi

Ceyhun MƏMMƏDOV,
Milli Məclisin deputatı

Şübhəsiz ki, Türkiyə xarici işlər nazirinin müavininin Bakıya səfəri rəmzi mənə daşımaqla yanaşı, son dərəcə pragmatik zərurətdən irəli gəlir. Vaşinqtonda Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan diplomatiyası tarixi zəfərə imza atdı. Bu zəfər 44 günlük Vətən müharibəsində və antiterror tədbirləri nəticəsində əldə edilən hərbi qələbənin məntiqi və qanunauyğun siyasi-hüquqi yekunudur. Lakin biz yaxşı anlarıyıq ki, sülhə imza atmaq onu qorumaq qədər asan deyil.

Bütün bu prosesin təməlinə isə, sözsüz ki, Ali Baş Komandan İlham Əliyev və Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın polad iradəsi ilə imzalanmış Şuşa Bəyannaməsi dayanır. Həmin Bəyannamə

olmasaydı, Vaşinqtondakı nəticə tam fərqli ola bilərdi. Bəyannamə bizim üçün bütün diplomatik cəbhələrdə arxalandığı-mız tükənməz güc mənbəyidir. İndi əsas vəzifə Vaşinqtonda əldə edilən razılaşmaların, xüsusilə də Zəngəzur dəhlizinin açılması kimi regionun bütün iqtisadi mənzərəsini dəyişəcək layihənin sürətlə həyata keçirilməsidir. Bu, bütün Türk dünyasının, hətta Avropanın və Asianın maraqlarına cavab verən mühüm geosiyasi layihədir.

canın ərazi bütövlüyü və suverenliyinin beynəlxalq səviyyədə qeyd-şərtsiz təsdiqi, işğala son qoyan reallıqların legitimləşdirilməsi və regionda sülhün Azərbaycanın şərtləri əsasında bərqərar olmasıdır. Bu zəfər, eyni zamanda, illərlə fəaliyyətsiz qalmış və münafişlərin dondurulmasına xidmət etmiş ATƏT-in Minsk qrupu kimi vasitəçilik formatlarının fiaskosunu rəsmiləşdirdi. Beləliklə, Azərbaycan–Türkiyə tandemi regionun problemlərinin regional güclər tərəfindən həll edilməsi prinsipini uğurla həyata keçirdi. Bakı görüşü Vaşinqtondan sonra yaranmış yeni status-kvonun möhkəmləndirilməsi, sülh müqaviləsinin

sistemləşdirici rol oynadı. Eyni zamanda, bu əməkdaşlığa transregional kontekstdə, yəni Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində baxmaq lazımdır. Təşkilatın iki aparıcı üzvü – Azərbaycan və Türkiyə ali səviyyədə hərbi-siyasi müttəfiqlər kimi digər türk dövlətlərinə nümunədir. Bu, Türk dünyasının integrasiyasını gücləndirən və təşkilatın təkamülünü sürətləndirən vacib amildir. Azərbaycan və Türkiyə bu gün Yaxın Şərqdən tutmuş Şərqi Aralıq dənizi hövzəsində mütəlif platformalarda birgə fəaliyyət göstərir, qarşılıqlı dəstək nümayiş etdirirlər. Bu siyasətin nəticələri hər iki ölkənin geosiyasi, iqtisadi və texnoloji maraqlarına xidmət edir.

lıq və tərəqqi arxitekturasının memarları rolunu oynayırlar. Bu tarixi missiya, həm iki qardaş xalqın milli maraqlarına, həm də regional və global sülhün mənafeələrinə tam cavab verir.

Yusif ŞƏRİFZADƏ
XQ